

Ефір

— Пронто. Порахуйте до десяти, будь ласка.

— Уно, дуге, тре, куатро...

— Перфетто, граціє, вмикаю вас в ефір.

Марія сиділа в коридорі, спершись спиною об холодну стіну, і намагалася не рухати смартфон у руці. У навушниках заграла жвава музика, на тлі забринів бадьорий голос ведучого: «Вітаю, в ефірі програма "Куатро оре" і її ведучий Франческо К'яро. Що відбувається в Україні? Чи вдається просунутися російським військам? Що нам очікувати найближчим часом? Про ці та інші питання міжнародного порядку денного ми поговоримо сьогодні з професором Римського університету Ла Сап'єнца Карло Брунетті, генералом Мауріціо Понте й дотторесою з України Марією Руюю».

На екрані свого смартфона Марія бачила простору телестудію. Ведучий у приталеному костюмі стояв за високою кафедрою, обабіч нього сиділи гості в низьких

кріслах. Професор переглядав якісь папери, поклавши ногу на ногу. Генерал блискав очима з-під сивих брів, високо закинувши голову, і барабанив артритними пальцями по бильцю крісла.

За спиною ведучого на великому екрані була мапа України з різноманітними позначками. Марія уважно вдивилась у неї, намагаючись швидко оцінити точність та актуальність позначень. Раптом кадр змінився, і замість мапи вона побачила саму себе: зосереджене обличчя в окулярах без макіяжу, зібране волосся. Марія намагалася тримати камеру перед собою так, щоб нижче шиї нічого не було видно: футболка, якої вона не знімала вже тиждень, мало пасувала до італійської телестудії.

— Дотторесо, на вашу думку, на які поступки Україна готова піти заради миру?

— А чому Україна взагалі має йти на поступки? Якби Росія напала на Італію, ви на які поступки хотіли б піти? Віддали б Ломбардію чи Тоскану? — за останній тиждень Марія чула це запитання так часто, що в неї вже уривався терпець.

Обличчям ведучого пробігла тінь збентеження, але одразу ж зникла. Притримуючи пальцем невидимий навушник, з якого, вочевидь, йому надиктовували інструкції, Франческо радісно виголосив:

— Маємо включення з мешканкою Херсона, — назву міста він вимовив майже по складах, вокалізуючи останню приголосну на італійський лад. — На зв'язку Ольга.

На екрані з'явилося обличчя немолодої жінки з почервонілими очима. Вона невпевнено ковзала поглядом по залу.

— Синьйоро Ольго, — почав ведучий, — ми знаємо, що ваші родичі опинилися в окупації. Напевно, тепер ви можете зітхнути з полегшенням?

Марія не могла повірити в те, що чує. Жінка, вочевидь, теж, бо відповідь не пролунала.

— Я маю на увазі, що тепер місто не будуть бомбити й ви можете не хвилюватися за безпеку своїх близьких, — уточнив ведучий.

— Дякуємо вам за включення, до зв'язку.

Ця репліка голосом редакторки програми адресувалася тільки Марії. Вона так і не встигла дізнатися відповідь Ольги, бо зв'язок перервався.

Марія відштовхнулася від стіни й звелася на рівні ноги, відчувши, як затерпло все тіло, а особливо рука, яку вона весь цей час намагалася тримати нерухомо. Цієї миті телефон бренькнув вібрацією. На екрані завітилося сповіщення від ватсапу. Писала Ірма.

«Певно, голосове, як завжди», — подумала Марія і провела пальцем по екрану вправо. У чаті дійсно з'явилася смужка голосового повідомлення — Ірма любила цей технологічний здобуток, який більш заощаджував час відправника, аніж отримувача, але, треба віддати їй належне, завжди говорила по суті. Марія натиснула на стрілку «плей».

«Мала, що ти там? Слухай. Тобі писатиме така Клаудія Вар. Я з нею трохи перетиналася, толкова тьотка. В неї в універі саме є вакансія. Місце круте, так що подумай. Все, давай, тримайся, цьом».

З Ірмою Марія колись разом вчилася на філологічному факультеті. Родом з невеликого міста й вихована в релігійній родині, Ірма пережила раннє заміжжя, нелюблену роботу на фірмі свого чоловіка й екзистенційну кризу, яку змогла відбутися у двадцять п'ять, не

чекаючи, поки запитання «хто я?» заскочить її в сорок. Вона зі скандалом розлучилася й разом з малою дитиною переїхала до Києва, із квитком в один кінець, де нарешті здійснила свою мрію — здобути вищу освіту. Підтягнувши мови, почала вивчати заочно право, а тоді чкурнула на стипендію в Бельгію і так там і залишилася, ставши наймолодшою професоркою на факультеті. У поєднанні з міграційним походженням (політкоректним еквівалентом «понаїхали», як це там називалося) та самотнім материнством Ірма розбивала тамтешні шаблони й стереотипи на друзки. В юності Марія її побоювалася й водночас страшенно захоплювалася нею. Старша подруга причаровувала й трохи лякала тим, що чітко знала, чого хоче, і йшла до мети, незважаючи ні на що — осуд сім'ї, злидні, малу дитину, задріпаний тісний гуртожиток, безсонні ночі. Попри все, Ірма залишалася людяною і приязно ставилася до Марії, хоч і тримала трохи на відстані. Тільки пізніше Марія зрозуміла, що те, що вона спочатку вважала сміливістю й куражем, насправді було відчайдушністю людини, яка могла розраховувати тільки на себе.

Ірма не розгубилася навіть тоді, коли почалася велика війна. Поки мільйони українців намагалися зрозуміти, що робити, коли небо в буквальному сенсі падає на голову, вона сіла й написала тред на твіттері про те, як допомогти Україні — від реквізитів волонтерських фондів до інструкцій для створення петицій щодо надання нашій державі зброї. Тред набрав 28 000 поширень, а Ірма тим часом уже розселяла по всіх Низьких землях, Королівству Бельгія та Великому Герцогству Люксембург знайомих і незнайомих українців, що тікали від війни, водночас організувавши у власній квартирі пункт збору бронезилетів, касок і турнікетів.

З голосового повідомлення Марія зрозуміла, що торнадо Ірминої бурхливої діяльності от-от проковтне і її. Вона штовхнула фанерні двері й увійшла до кімнати. Роман стояв біля плити на дві конфорки. В одній руці тримав Іванку (вона засинала, поклавши голову йому на плече), іншою помішував макарони. Гриць та Устим дивилися якийсь мультик на ліжку.

— Ну як ефір? — запитав чоловік.

— Тяжко з тими італійцями, — зітхнула Марія.

— Ти без мене з дітьми впораєшся? Там на кордон мають пару тепловізорів підвезти, поїду заберу.

— Та, звісно, впораюся. — Марія сіла на одне з ліжок і затулила обличчя руками.

Усе це й далі здавалося кошмаром, який ніяк не закінчувався. Вони були тут уже понад тиждень, у селі на Рівненщині з романтичною назвою Мале Вербче. Раніше Марія ніколи про нього не чула. Романів друг дитинства знав власника місця, в якому вони опинилися — чи то готелю, чи то гуртожитку, який належав тутешньому футбольному клубу. У кімнаті стояли три одномісні ліжка та невелика стінка, схожа на кухонну, але без плити й раковини. Умивальник і туалет були в коридорі. Утім, на ліжках — біла постіль, а друг роздобув їм переносну газову плиту, на якій можна готувати. Марія не могла повірити, як сильно їм пощастило.

Коли Роман пішов, жінка погодувала дітей гречкою і салатом із капусти — тішилася, що навіть посеред цього жахіття може давати їм свіжі овочі. Тоді почистила малечі зуби, почитала книжку й повклала спати — хлопців на одному ліжку валетом, Іванку на іншому поруч із собою. Сама залізла з ногами на ліжко й відкрила стрічку новин. У Гостомелі тривали бої. Російські війська увійшли в Енергодар. Маріуполь в оточенні,

мер просив про коридор для евакуації. Міністр закордонних справ благав Захід закрити небо над українськими дітьми.

Марія згорнула новини й на автоматі відкрила поштовий застосунок. У скриньці з'явилося декілька непрочитаних повідомлень. Око вихопило одне з імен відправників. Марія відкрила листа.

Вітаю!

Мене звати Клаудія Вар, я професорка Гаймштадтського університету в Німеччині. Дізналася про Вас від спільних знайомих і подивилася Ваше CV— воно дуже вражає. Я хотіла б запропонувати Вам роботу, у нас саме з'явилася викладацька вакансія і ми маємо намір запросити дослідницю з України. Чи було б Вам цікаво? Чекаю на відповідь з нетерпінням. Про всякий випадок залишаю свій номер телефону.

З повагою,

Клаудія

Марія вимкнула телефон, притиснула до себе маленьке тепле тільце, згорнулася навколо нього під ковдрою і заплющила очі. Раніше від кошмарів можна було прокинутися, тепер бодай тимчасовим порятунком від них став сон.

* * *

Крізь сон до Марії долинув запах кави. Вона не чула, коли повернувся Роман. Вочевидь він майже не спав, але вже порався біля плитки. У двох чашках парував

ароматний напій. Марія подумки замилувалася тим, як навіть за цих обставин чоловік був здатен на турботу.

— Ти давно повернувся? — вона обійняла його зі спини, говорячи тихо, щоб не розбудити дітей.

— Пару годин тому.

Марія провела рукою по його щоці, шукаючи ознаки втоми в очах.

— Все успішно?

— Так. Забрав, а потім чекав, не встиг до комендантської години. Трошки подрімав у машині, все в порядку, — випередив Роман її запитання. — Ти як?

Марія дивилася на дітей теплим поглядом. Устимко спав, притискаючи до грудей м'яку іграшку-козенятко.

— Говорила з мамою. Їхати відмовляється навісич. Каже, батько блокпости облаштовує з односельцями, навіть позивний дістав — «Дід». Не знаю, як їх умовити.

Сьорбаючи каву, Марія сіла на одну з двох наявних табуреток. Ранок настав, у вікно пробивалося сіре березневе світло, а кошмар ніяк не закінчувався. Тримаючи телефон у руці, перевірила новини, тоді відкрила пошту. Серед непрочитаних листів — ще один від Клаудія.

Привіт!

Збула сказати: я вже домовилася про житло для тебе. Можливо, навіть вийде менша оренда.

Так що просто приїжджай!

Твоя,

К.

— Слухай, хотіла тобі розказати. Не повіриш — мене до Німеччини запрошують. В університет.